

Valsts drošības komitejas zinātniskās izpētes komisija

WWW.LU.LV/VDKKOMISIJA

ZIŅAS

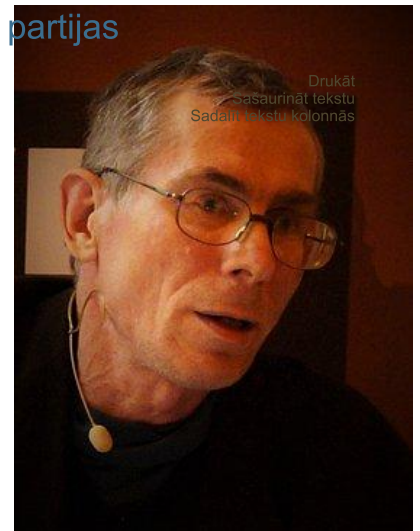
Sākums > Ziņas

Čekistu saraksts. Žvinkļa PSKP Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas nomenklatūras kadru lietu analīze

VDK zinātniskās izpētes komisija
09.03.2016

Publicējam komisijas darba pirmo divarpus mēnešu laikā veiktos rezultātus par laiku no 2015. gada 1. oktobra līdz 2015. gada 14. decembrim. LPSR VDK zinātniskās izpētes komisija publicē komisijas pētnieka Artūra Žvinkļa apskatu "Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Valsts drošības komitejas darbinieku Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas nomenklatūras kadru personas lietu analīze", kurā autors noskaidro nomenklatūrā ietilpstošo LPSR IeTK, VDM un VDK štata darbinieku jeb "čekistu" biogrāfiskās ziņas.

Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas (LPSR) Valsts drošības komitejas (VDK) personālsastāva noskaidrošana un zinātniskā izpēte ir atzistama par vienu no būtiskākajiem VDK zinātniskās izpētes uzdevumiem. Diemžēl zinātnieku rīcībā nav VDK personālsastāva arhīva, kas aptvertu visu padomju drošības iestāžu darbības laiku Latvijā – no 1940. līdz 1941. gadam un no 1944. līdz 1991. gadam. Vēl aizvien zinātniekiem nav izveidojusies sadarbība ar Satversmes aizsardzības biroja Totalitārisma seku dokumentēšanas centru (TSDC), kura tiešajos pienākumos ietilpst arī VDK darbinieku apzināšana.

LPSR VDK zinātniskās izpētes komisijas pētnieks Artūrs Žvinklis 2016. gada 16. februārī konferencē Liepājā. Kristīnes Jarinovskas foto.

Vienīgā zinātniekiem pieejamā un zinātniskiem mērķiem derīgā dokumentu bāze VDK personālsastāva jautājumu pētniecībai ir Latvijas Nacionālā arhīva Latvijas Valsts arhīva (LVA) glabāšanā esošā Latvijas Komunistiskās partijas Centrālās komitejas (LKP CK) nomenklatūras kadru lietu kolekcijā (PA-15500. fonds, 1. un 2. apraksts) un LKP CK fonda (PA-101. fonds) atsevišķos aprakstos ietilpstošās padomju valsts drošības iestāžu, vadošo darbinieku (ministru, komitejas priekšsēdētāju, to vietnieku, centrālā aparāta daļu priekšnieku, pilsētu un rajonu daļu priekšnieku un partijas komitejas sekretāru) nomenklatūras kadru lietas. Taču jāņem vērā, ka konkrētās personu lietas vispirms ir jāatrod kopējā LKP CK nomenklatūras lietu masīvā, kas ir darbietilpīgs uzdevums. Pirms tam ir jāizskata visi LKP CK biroja arhīva sēžu protokoli, kas satur ar padomju valsts drošības iestāžu darbu un personālu saistītos jautājumus. Vēl attiecīgās personu lietas iespējams noskaidrot no informācijas jau atrastās lietās, jo tās bieži satur norādes uz personu nomaigājā amatos.

1. LKP CK nomenklatūras lietu sastāvs

Katram, kurš stājās nomenklatūras amatā, bija pašrocīgi jāaizpilda personālā kadru uzskaites lapa jeb anketa. Līdz divdesmitā gadsimta četrdesmito gadu beigām šajā anketā bija jāatbild uz 38 jautājumiem, ietverot atbildes uz tādēļ jautājumiem kā vecāku šķiriskā piederība un nodarbošanās līdz 1917. gadam, iesaisti baltgvaru armijā vai valdību dienestā un atrašanos nacionālsociālistiskās Vācijas okupētajā teritorijā no 1941. līdz 1945. gadam. Piecdesmito gadu sākumā vadošo kadru uzskaites anketā atbildamo jautājumu skaits pieauga līdz 40. Papildus iepriekšminētajiem nācās norādīt vecāku un savu nodarbošanos līdz 1940. gada jūnijam, kā arī nekustamā īpašuma esību un algota darbaspēka izmantošanu.

Anketas 13. jautājumā bija jāatbild, vai bijis biedrs tādās Latvijas Republikas politiskajās partijās kā sociāldemokrātu partijā, Latviešu zemnieku savienībā, Nacionālajā apvienībā, Latvijas Jaunsaimnieku un sīkgruntnieku partijā, Demokrātiskajā centrā. Savukārt nākamajā, 14. jautājumā, vajadzēja sniegt atbildi par dalību, piemēram, biedrībā *Strādnieku Sports un Sargs*, Aizsargu organizācija, Latviešu tautas apvienība *Pērkonkrusts* vai kādā no studentu korporācijām. Protams, ka atbildēm uz visiem šiem jautājumiem bija jābūt noliedzošām, citādi jēlkāda nomenklatūras amata ieņemšana nebūtu iespējama. Turklāt apstipriņoša atbilde varēja kļūt par "politiskas krimināllietas" rosināšanas pamatu. Katrā ziņā čekista darbu ar tādu politisko pagātni nevarēja veikt.

Preteji plaši izplatītajam viedoklim par visaptverošu rusifikāciju padomju režīma laikā un partijas nomenklatūras lietvedību tikai krievu valodā 1953. gadā bija iespiestas un atsevišķos gadījumos lietotas LKP CK nomenklatūras vadošo kadru anketas tikai latviešu valodā, piemēram, 1954. gada 3. jūlijā tādu nācās aizpildīt latviešu valodu neprotošajam VDK pilnvarotajam Kuldīgas rajonā Aleksejam Repinam, kurš to, protams, aizpildīja krieviski.[1]

Divdesmitā gadsimta sešdesmito gadu sākumā personāla kadru uzskaites lapā vairs prasītas atbildes tikai uz 20 jautājumiem, bet anketas teksts bija iespiests latviešu un krievu valodā.[2] No anketas bija pazuduši jautājumi par vecāku šķirisko piederību un mantisko stāvokli līdz 1940. gada jūnijam, kā arī par anketas aizpildītāja varbūtejo dalību Latvijas Republikas politiskajās organizācijās un biedrībās vai atrašanos nacionālsociālistiskās Vācijas okupētajā teritorijā. Nemainīga prasība palika šādu ziņu uzrādīšana: biogrāfiskie dati, tautība, šķiriskā izcelsme, Padomju Savienības komunistiskās partijas (PSKP) biedra stāžs un biedra kartes numurs, izglītība, sniedzot

ziņas arī par pabeigto vai nepabeigto izglītības iestādi, valodu, arī Padomju Sociālistisko Republiku Savienības (PSRS) tautu valodu prasmi, iepriekš veiktiem darba un amata pienākumiem, iekļaujot informāciju par pieņemšanu darbā un atbrīvošanu no tā, ieņemto amatu, iestādes, organizācijas, uzņēmuma vai arī ministrijas (resora) nosaukumu un to atrašanās vietu, ziņas par atrašanās ārzemēs, norādot laiku, valsti un apmeklējuma mērķi. Tāpat bija jānorāda ziņas par saņemtiem apbalvojumiem, noteiktiem partijas sodiem, karaklausību un militāro dienesta pakāpi, ģimenes stāvokli, uzskaitot ģimenes locekļus un norādot to vecumu un dzīves vietas adresi.

Otra nemainīga LKP CK nomenklatūru lietas sastāvdaļa bija pašrocīgi rakstīta autobiogrāfija, ko bieži nācās rakstīt vairākkārtīgi un kurā bija jāsniedz ziņas par vecākiem, savām darba gaitām un ģimenes locekļiem.

Pārceļot un apstiprinot darbinieku citā amatā, katreiz bija jāaizpilda izziņa Nr. 1, kurā ietilpa viss kadru uzskaites anketas saturs un ko vajadzības gadījumā precizēja un papildināja.

Vēl viena nozīmīga lietas sastāvdaļa ir valsts drošības iestāžu vadības parakstītie darbinieku dienesta raksturojumi, kā arī partijas komitejas sekretāra parakstītie partijas un dienesta vai partijas raksturojumi. Lietās atrodas arī izraksti no LKP CK biroja un partijas rajonu komiteju biroju sēžu protokolēm par attiecīgo amatpersonu apstiprināšanu, pārceļšanu vai atcelšanu, kā arī izziņas par pārceļšanas vai atbrīvošanas iemesliem.

2. VDK darbinieku personu lietās pieejamās vispārīgās informācijas raksturojums

Laika posmā no 2015. gada oktobra līdz decembrim izpētīts 73 VDK darbinieku personu lietas. Rezultātā sagatavots LPSR Iekšlietu tautas komisariāta (IeTK), Valsts drošības tautas komisariāta (VDTK), Valsts drošības ministrijas (VDM), Iekšlietu ministrijas (IeM) un VDK darbinieku LKP CK nomenklatūras lietu rādītājs. Šajā rādītājā sniegta ziņas par attiecīgo valsts drošības dienesta darbinieku stāžu PSKP biedru rindās, atrašanās ilgumu valsts drošības dienestā, augstāko saņemto dienesta pakāpi un ieņemtajiem amatiem LPSR, ieskaitot arī amatus ārpus drošības iestāžu struktūrām.

No 73 valsts drošības iestāžu darbiniekiem 43 bija krievi, 24 – latvieši, trīs – ukraiņi, divi – baltkrievi un viens – tatārs. Pēc vecāku šķiriskās piederības 26 bija zemnieki, 10 – kalpotāji. Iegūtais izglītības līmenis bija sekojošs: augstākā, ieskaitot augstākajā izglītībā partijas un čekistu skolu izglītību, bija 24 cilvēki, no kuriem septiņi to ieguva dienesta laikā Latvijas teritorijā; nepabeigta augstākā – septiņiem; vidējā – 22, no kuriem pieci to ieguva dienesta laikā; nepabeigta vidējā izglītība – 15 un pamatskolas vai tikai dažu klašu izglītība – sešiem.

Kā liecina izskatītās padomju valsts drošības dienesta vadošo darbinieku LKP CK nomenklatūras lietas, 1944. gadā uz Latviju bija nosūtīti darbinieki ar pieredzi darbā LPSR IeTK, VDTK no 1940. līdz 1941. gadam. Piemēram, Aleksandrs Bokovikovs, ievērojot Savstarpējās palīdzības paktu starp Latviju un PSRS Latvijā, bija komandēts uz Latviju jau 1939. gada beigās Sarkanās armijas kontingenta sastāvā ietilpstošā 2. strēlnieku korpusa IeTK Sevišķās daļas vecākā operatīvā pilnvarotā amatā Liepājā. Pēc Latvijas Republikas okupācijas viņš tādā pašā amatā ieņēma LPSR IeTK 1. specdaļu, vēlāk viņu paaugstināja par nodaļas priekšnieku. No 1944. gada A. Bokovikovs jau ieņēma VDTK, VDM A daļas priekšnieka amatu.[3] Līdzīgā veidā 1939. gada novembrī kā 18. aviobrigādes IeTK Sevišķās daļas operatīvais pilnvarotais Latvijā nonāca Ivans Korņejevs. 1945. gadā viņš ieņēma Baltijas kara apgabala pretizlūkošanas pārvaldes SMERŠ[4] daļas priekšnieka amatu.[5] Savukārt Mihailu Zaru binu atsūtīja uz Latviju 1940. gadā LPSR IeTK Rīgas ostas nodaļas un ūdeņu daļas nodaļas priekšnieka amatā.[6] No 1940. līdz 1941. gadam sāko darbot LPSR valsts drošības iestādēs 1944. gadā LPSR VDTK, VDM izmeklēšanas daļas priekšnieka vietnieka rangā turpināja Fotijs Pešeonovs.[7] No 1940. līdz 1941. gadam LPSR valsts drošības iestādēs sāko darbu turpināja arī atsevišķi vietējie latviešu tautības čekisti, taču viņu kāpiens pa karjeras kāpnēm bija salīdzinoši lēnāks, neraugoties uz to, ka viņi visi iepriekš savu uzticamību bija pierādījuši, darbojoties komunistiskajā pagrīdēs kustībā Latvijā. Piemēram, Vladislavs Brolišs 1944. gadā bija tikai VDTK Daugavpils pilsētas un Jelgavas apriņķa daļas izmeklētāja statusā. V. Brolišs par nelegālo komunistisko darbību bija nonācis ieslodzījumā 1932. gada beigās un līdz 1935. gadam izcietā cietumā.[8] Arī Jēkabs Alberts Bundulis, salīdzinot ar laiku no 1940. līdz 1941. gadam, amatā bija "audzis" tikai no operatīvā pilnvarotā līdz vecākajam operatīvajam pilnvarotajam. J. A. Bundulis par komunistisko darbību Latvijā pirmo reizi bija arestēts jau 1928. gadā, kam sekoja atrašanās ieslodzījumā no 1930. līdz 1931. gadam, no 1932. līdz 1933. gadam, no 1933. līdz 1937. gadam un no 1939. līdz 1940. gadam. Neskatoties uz minēto, viņa kompartijas biedra stāžs no 1933. gada nebija atzīts.[9] Gan no 1940. līdz 1941. gadam, gan 1944. gadā kā bija, tā arī palika vecākā izmeklētāja amatā Aleksandrs Vamža, kurš politieslodzītā statusā Rīgas Centrālcietumā atradās no 1939. līdz 1940. gadam.[10] 1941. gadā LPSR VDTK izmeklēšanas daļas tulka statusā pārtrauko darbību 1947. gadā VDM izmeklēšanas daļā atsāka Jānis Poga, kurš apcietinājumā par komunistisko darbību bija atradies no 1929. līdz 1934. gadam.[11]

Pēc apriņķu likvidācijas un pārejas uz rajonu iedalījumu LPSR 1950. gada sākumā, sākotnēji izveidojot 57 nelielus lauku rajonus, radās nepieciešamība attiecīgi palielināt arī LPSR VDM štatu. Tam paredzētie kadri no komunistu vidus pēc izsludināta partijas iesaukuma bija ieskaitīti PSRS VDM dienestā jau 1948. gada janvārī un februārī un nosūtīti mācīties divarpus gadus ilgās mācībās PSRS VDM Augstākās skolas vadošo operatīvo darbinieku sastāva sagatavošanas kursos Maskavā. Rezultātā 1950. gada vidū šos kursus beidza šādas personas un bija ieceltas šādos amatos: Leonīds Cecers, kuru tūdaļ pat iecēla LPSR VDM Balvu rajona daļas priekšnieka amatā;[12] Mihails Jeršovs kļuva par LPSR VDM 5. daļas 3. nodaļas priekšnieku;[13] Glebs Karpenko – LPSR VDM Alūksnes rajona daļas priekšnieku;[14] Jegors Larionovs – LPSR VDM Krustpils rajona daļas priekšnieku;[15] Leonīds Ļevkovičs – LPSR VDM 5. daļas priekšnieku;[16] Georgijs Pesterņikovs – LPSR VDM Kārsavas rajona daļas priekšnieku;[17] Viktors Produvnovs – LPSR VDM Elejas rajona daļas priekšnieku;[18] Andrejs Ščendriņins – LPSR VDM Ventspils pilsētas daļas priekšnieka vietnieku;[19] No 1950. gada līdz 1952. gadam apmācību kursu šajā pašā PSRS VDM Augstākajā skolā apguva Aleksejs Pastuhovs – LPSR VDM Saldus rajona daļas priekšnieks,[20] Aleksejs Repins – LPSR VDM Dobeles rajona daļas priekšnieks[21] un Mahmuds Karimovs – LPSR VDM Abrenes rajona daļas priekšnieks.[22] Visas iepriekš minētās personas bija ar iepriekš iegūtu vai nepabeigtu augstāko izglītību.

Neapšaubāmi lielu un plašāk pētāmu ietekmi atstāja PSRS iekšlietu ministra[23] Lavrentija Berijas centieni panākt pamattautības kadru izvirzīšanu republiku valsts drošības iestāžu vadošos amatos. Tā rezultātā 1953. gadā maijā un jūnijā pirmajā pusē "sakārā ar amatu nokomplektēšanu ar pamattautības kadriem" atbrīvoti no darba vai pazemināti amatā bija daudzi, kas nebija latviešu izcelsmes, LPSR VDM, IeM vadošie darbinieki. LPSR VDM ar jau iepriekšminēto formulējumu no LPSR VDM Zilupes rajona daļas vadītāja amata atbrīvoja Genādiju Andrejevu,[24] Alūksnes rajona daļas priekšnieku Ivanu Burcevu,[25] Valkas rajona daļas priekšnieku Leonīdu Ceceru,[26] Saulkrastu rajona daļas priekšnieku Ivanu Korņejevu, kura personas lietā kā atbrīvošanas iemeslu ierakstīja latviešu valodas nezināšanu.[27] nepilnu gadu Abrenes rajona daļas priekšnieka amatā nostrādājušo

Mahmudu Karimovu,[28] Neretas rajona daļas priekšnieku Vasiliju Kukuškinu arī sakarā ar latviešu valodas neprasmi.[29] Savukārt LPSR VDM Rēzeknes pilsētas daļas priekšnieku Mihailu Jeršovu pazemināja priekšnieka vietnieka amatā.[30] Līdzīgu pazeminājumu piedzīvoja LPSR VDM Valmieras rajona daļas priekšnieks Dmitrijs Mironovs,[31] Saldus rajona daļas priekšnieks Aleksejs Pastuhovs,[32] Priekules rajona daļas priekšnieks Konstantīns Vasins,[33] Dundagas rajona priekšnieks Fjodors Frolovs, kuru pārcēla uz LPSR IeM Kandavas rajona daļas priekšnieka vietnieka amatu.[34] Taču noteiktais amata pazeminājums neturpinājās pārāk ilgi, un jau tā paša 1953. gada rudenī absolūtais vairākums šo čekistu atgriezās iepriekšējos amatos tajos pašos vai citos rajonos. Vienlaikus L. Berijas veiktās reformas ietekmēja latviešu tautības čekistu straujāku karjeras kāpumu. Piemēram, Aleksandrs Bidžāns no vecākā operatīvā pilnvarotā kļuva par LPSR IeM Ventspils rajona daļas priekšnieku.[35] Nepilnu gadu iepriekš PSRS VDM Mogiļevas skolu beigušais Laimonis Grasmanis no operatīvā pilnvarotā kļuva par LPSR IeM Viļānu rajona daļas priekšnieku un vēlāk par VDK pilnvaroto [priekšnieku] šajā rajonā.[36] Tāpat no operatīvā pilnvarotā amata par LPSR IeM rajona daļu priekšniekiem kļuva Jūlijs Krauklis (Valkas rajonā),[37] Vladimirs Kuplais (Krustpils rajonā),[38] Pēteris Pušmucāns (Maltas rajonā),[39] Jānis Poga (Alojas rajonā),[40] Jānis Rullis (Limbažu rajonā),[41] Aleksandrs Vidriks (Liepājā).[42] No nodaļas par daļas priekšnieku bija paaugstināts Mintaus Ziedīns,[43] bet Jānis Lukaševičs no nodaļas priekšnieka vietnieka kļuva par daļas priekšnieka vietnieku.[44] Uzsverams, ka nacionālo kadru izvēršana vadošos amatos LPSR valsts drošības iestādēs 1953. gadā notika saskaņā ar PSRS Iekšlietu ministrijas pavēli un bija ministra L. Berijas iniciatīva, kura sava nozīmīguma ziņā LPSR vēsturē ir tikpat svarīga kā vēlāk nacionālkomunistu darbība, ko tā ievadīja.

LPSR valsts drošības iestāžu vadošo darbinieku LKP CK nomenklatūras lietas satur virkni liecību par čekistu praktisko darbību. Piemēram, LPSR VDM Rīgas apgabala pārvaldes Limbažu rajona daļas priekšnieka valsts drošības dienesta apakšpulkveža J. Koroļova 1953. gada 5. janvārī parakstītajā Limbažu rajona daļas vecākā operatīvā pilnvarotā Riharda Antira raksturojumā norādīts, ka viņš 1950. gadā arestējies 14, bet 1951. gadā 10 "bandītus un bandītu atbalstītājus", 1952. gadā izskatījis trīs operatīvās uzskaites lietas – divas par soda akciju dalībniekiem un vienu par bijušo Latvijas Republikas Politiskās pārvaldes aģentu.[45] LPSR IeM 2-N daļas 2. nodaļas operatīvā pilnvarotā Aleksandra Bidžāna 1953. gada 15. aprīļa dienesta raksturojumā norādīts, ka viņš savu aģentūru audzinot "uzticības garā mūsu orgāniem un Padomju valstij, pareizi to mērķtiecīgi virza uz nacionālistiskās pagrīdes un tās bruņoto bandu lietu izstrādi, kā rezultātā viņa darbā ir pozitīvi sasniegumi".[46] LPSR VDM Jelgavas apriņķa daļas priekšnieka vietnieka Vladislava Broliša 1949. gada 15. janvāra raksturojumā uzsvērts, ka, pateicoties viņa prasmiņai veiktajai darbībai, 1948. gada oktobrī likvidēta bruņota banda, iznīcinot deviņus "bandītus – teroristus".[47] V. Broliša veiksmīgais dienests Jelgavā beidzās 1953. gada janvārī, kad LPSR valsts drošības ministrs A. Novikovs atzina, ka V. Brolišs izjaucis VDM Jelgavas pilsētas daļas operatīvi čekistisko darbu.[48] Īpaši garš bija valsts drošības dienesta apakšpulkveža Jēkaba Alberta Bunduļa 1957. gada 15. maija dienesta raksturojumā sniegtais sasniegumu saraksts, kurā ietilpa personīgi veikta zviedru izlūka Andersona aizturēšana 1945. gada oktobrī, Latvijas Nacionālo partizānu organizācijas sagrāves vadīšana 1946. gada februārī, nogalinot deviņus un sagūstot divus šīs organizācijas dalībniekus, 1946. gada maijā viņš bija īstenojis aģentūras lietu *Zvejnieki*, šīs operācijas rezultātā bija apcietināti 29 cilvēki, kuri gatavojās bēgt uz Zviedriju.[49] LPSR VDM Kuldīgas apriņķa daļas priekšnieka Aleksandra Sobačkina raksturojumā 1946. gada 16. novembrī norādīts, ka viņš ieguvis virkni perspektīvu aģentu, kuri konstatējuši "bandītiski nacionālistiskos" formējumus apriņķī, atbilstoši aģentūras materiāliem 1946. gada janvārī bijusi sagrauta Kārķliņa vadītā "lielā teroristiskā banda", jūnijā ar A. Sobačkina un viņa vadītās aģentūras līdzdalību Kuldīgā likvidēta nacionālistiskās organizācijas *Latviešu demokrātu apvienība* šūniņa, arestējot astoņus šīs organizācijas dalībniekus, septembrī un oktobrī Sobačkina veiktās aģentūras kombinācijas rezultātā notverts "bandītiski nacionālistiskās" grupas vadītājs Caune.[50] LPSR VDM 2. daļas priekšnieka valsts drošības dienesta pulkveža Viktora Kozina 1949. gada 15. jūnija raksturojumā īpaši izcelta viņa aktīvā dalība 1949. gada 25. marta masveida deportācijās:

"1949. gadā naidīgā elementa izsūtīšanas sagatavošanas posmā biedrs Kozins vadīja kulaku un nacionālistu noskaidrošanas darbu. Operācijas laikā viņš bija komendants vienā no lielākajām iekraušanas stacijām. Ar šo darbu viņš tika galā labi, parādot labas organizatoriskās un administratora spējas."[51]

Arī LPSR VDM Valmieras rajona daļas priekšnieka Dmitrija Mironova 1951. gada 10. oktobra raksturojumā uzsvērts, ka viņa vadībā 1949. gadā bija veikts liels darbs Valmieras apriņķa teritorijas "attīrīšanā no kontrrevolucionārā nacionālistiskā elementa."[52] LPSR MP VDK priekšsēdētāja J. Vēvera 1957. gada 9. augustā parakstītajā valsts drošības dienesta apakšpulkveža Vladislava Laizāna raksturojumā norādīts, ka, strādājot par VDK pilnvaroto bijušajā Cesvaines rajonā, viņš

"veicis tur lielu darbu bruņotā bandītisma likvidācijā, vairākkārtīgi personīgi piedalījies kaujas operācijās pret bandām, kur parādījies drosmi un attapību".[53]

LPSR VDM Izmeklēšanas daļas priekšnieka Borisa Knipsta 1946. gada 26. oktobra raksturojumā norādīts, ka 1946. gada augustā notikušā Izmeklēšanas daļa spējusi pabeigt vairāk nekā tūkstoši izmeklēšanas lietu.[54] Viņa pēcteča, Izmeklēšanas daļas priekšnieka, Fotija Pešeņonova 1950. gada 27. jūnija raksturojumā norādīts, ka viņš

"izmeklēšanas darbu mīl, sniedz palīdzību izmeklētājiem viņu ikdienas darbā. Viņa tiešā vadībā un ar viņa tiešu līdzdalību atmāskota virkne svarīgu valsts noziedznieku un ārvalstu izlūkdienestu aģentūra".[55]

Taču vēlākā Izmeklēšanas daļas priekšnieka Kārļa Vītola centīgā darbība bija novērtēta visai kritiski:

"1960. gadā b. Vītols pieļāvis sociālistiskās likumības pārkāpšanas faktus, kas izpaušies nekritiskā attieksmē pret ienākušajiem materiāliem. Tas novedis pie atsevišķu kriminālietu nepamatotas ierosināšanas un sekojošas to pārtraukšanas izmeklēšanas gaitā. Bez sevišķas nepieciešamības atsevišķās lietās tika pieļauta liela skaita liecinieku izsaukšana. Par pieļautajām nopietnajām kļūdām izmeklēšanas darbā b. Vītols ar PSRS VDM priekšsēdētāja 1960. gada 29. decembra pavēli tika brīdināts par nepietiekamu atbilstību dienestam. Pēc tam b. Vītols sāka izturēties prasīgāk pret sevi un padotajiem. Izmeklēšanas daļa vairāk nepieļāva procesuālo normu pārkāpumus."[56]

LPSR IeM cietuma Nr. 1 vecākā operatīvā pilnvarotā Jāņa Rullja raksturojumā 1953. gada 19. maijā uzteikts, ka viņš īpaši labi apguvis aģentūras operatīvo darbu ieslodzīto vidū, kā rezultātā izmeklēšanas orgāniem izdevies papildus arestēt grupu "ievērojami valsts noziedznieku". Vēlāk jau kā LPSR MP VDK pilnvarotais Liepājas pilsētā un ostā J. Rullis bija apbalvots ar PSRS MP VDK goda rakstu par to, ka 1963. gadā ar viņa tiešu līdzdalību bijis atmāskots Mētra, kurš "nodarbojies ar spiegošanas rakstura informācijas vākšanu."[57]

Iespaidīgs bija par darbību LPSR valsts drošības iestādēs apbalvoto čekistu saraksts. L. Avdjukevičs 1950. gada jūlijā bija apbalvots ar Ļeņina ordeni, 1965. gada oktobrī – ar Darba Sarkanā Karoga ordeni, 1967. gada oktobrī – ar Sarkanā Karoga ordeni un 1971. gada augustā atkārtoti apbalvots ar Sarkanā Karoga ordeni.[58]

[Pētījuma apskata teksts *.pdf datnē ar čekistu sarakstu pieejams šeit.](#)

Plašāka informācija:

pētnieks Artūrs Žvinklis +37129861447

komisijas priekšsēdētājs Dr. hist., Dr. h. c. (LZA) Kārlis Kangeris +37126366696

- [1] Vadošo kadru uzskaites anketa. LVA, PA-15500. f., 2. apr., 4316. l., 2. – 3. lp.
- [2] Personāla kadru uzskaites lapa. LVA, PA-15500. f., 2. apr., 9126. l., 4. – 5. lp.
- [3] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 877. l., 3. lp.
- [4] Смерш (saīsinājums "Смерть шпионам!", "Nāve spiegiem!" – krievu val.) dibināts 1943. gada 19. aprīlī kā padomju armijas Galvenās izlūkošanas pārvaldes 4. nodaļa. Tā uzdevumos ietilpa pretizlūkošana un atbrīvoto padomju kara gūstekņu un PSRS okupēto zemju iedzīvotāju filtrēšana.
- [5] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 1442. l., 2. lp.
- [6] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 372. l., 3. lp.
- [7] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 3744. l., 2., 4. lp.
- [8] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 1019. l., 3., 5. lp.
- [9] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 107. l., 3., 6. lp.
- [10] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 1229. l., 2. lp.
- [11] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 3836. l., 3. lp.
- [12] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 6290. l., 1. lp.
- [13] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 2487. l., 1., 2. lp.
- [14] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 987. l., 2., 3. lp.
- [15] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 2014. l., 3. lp.
- [16] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 7693. l., 3. lp.
- [17] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 3648. l., 2., 3. lp.
- [18] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 4043. l., 3. lp.
- [19] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 8420. l., 3. lp.
- [20] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 3574. l., 3. lp.
- [21] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 4316. l., 1. lp.
- [22] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 950. l., 1., 2. lp.
- [23] 1953. gada 13. aprīlī LPSR VDM apvienoja ar LPSR IeM, izveidojot vienu LPSR IeM. *Latvijas PSR Augstākās Padomes Prezidija Ziņotājs. Ведомости Президиума Верховного Совета Латвийской ССР*, Nr. 15, 1953, 22. aprīlis, 1. lpp.
- [24] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 203. l., 1. lp.
- [25] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 1131. l., 1. lp.
- [26] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 6290. l., 1. lp.
- [27] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 1442. l., 1. lp.
- [28] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 950. l., 1. lp.
- [29] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 1817. l., 1. lp.
- [30] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 2487. l., 1. lp.
- [31] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 2861. l., 1. lp.
- [32] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 3574. l., 3. lp.
- [33] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 1293. l., 1. lp.
- [34] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 6130. l., 14. lp.
- [35] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 750. l., 1. lp.
- [36] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 1867. l., 1. lp.
- [37] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 1600. l., 2. lp.
- [38] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 1855. l., 1. lp.
- [39] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 9425. l., 4. lp.
- [40] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 3836. l., 2. lp.
- [41] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 8341. l., 3. lp.
- [42] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 1396. l., 1. lp.
- [43] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 472. l., 3. lp.
- [44] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 9305. l., 5. lp.
- [45] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 7165. l., 7. lp.
- [46] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 750. l., 6. lp.
- [47] LVA, PA-15500. f., 1. apr., 1019. l., 10. lp.
- [48] LVA, PA-15500. f., 22. lp.
- [49] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 107. l., 15. lp.
- [50] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 5176. l., 9. lp.
- [51] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 1290. l., 10. lp.
- [52] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 2861. l., 14. lp.
- [53] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 7680. l., 48. lp.

[54] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 1253. l., 8. lp.

[55] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 3744. l., 10. lp.

[56] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 7339. l., 16. lp.

[57] LVA, PA-15500. f., 2. apr., 8341. l., 13., 32. lp.

[58] LVA, PA-101. f., 46. apr., 1. l., 5., 48. lp.

Saistītās ziņas:

Linards Muciņš: Nošaušana sevišķā kārtībā - PSRS noziegums pret ius cogens normām. Liepājas «Zilā brīnuma» piemērs. 21.11.2017

Mikrovēsture. Dzintars Ērglis: filtrācijas dokumenti un atmiņas Dūmeles ciema Gustava Eitmaņa (1911-1994) dzīvesstāsta fragmentā 20.11.2016

Mārtiņš Dātavš: skrejlapu izplatītāju politiskā kriminālvajāšana LPSR par pretpadomju propagandu 04.11.2016

Tweet

Patīk 0

Ieteikt

